

Андрій Миронов

МИРОНОВ Андрій Володимирович — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Севастопольського національного технічного університету. Сфера наукових інтересів — історія філософської думки.

САМІТНІСТЬ ЯК ІРРАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ФІЛОСОФІЇ С. КІРКЕГОРА

У статті розглядається проблема самотності особи в творчості данського філософа С. Кіркегора. Самітність є результатом індивідуального вибору. Людина не тільки скидає з себе ярмо суспільних вимог і норм, добивається умов для повного саморозкриття особи, але і свідомо вступає на шлях перед лицем Всевишнього.

Ключові слова: *самітність, соціальність, віра, особа, страх, істина.*

У даній статті поставлено акцент на категорії «самітність», яка сприймається С.Кіркегором не тільки як особистісне відчуття, а основний пункт самореалізації й самоідентифікації «я» через протиставлення соціальної спільності.

С. Кіркегор відсунув межі вивчення людини, якими задовольнялася раціональна філософія. Він вимагає занурення в сутність індивіда, відкриття тих пластів, знання яких наблизить до розуміння справжнього «я». Страх, який охоплює дослідника, цілком зрозумілий: пізнання сповнене небезпеки руйнування усталеного образу благополучного й успішного громадянина. Якщо раніше рівень естетичного й етичного цілком задовольняв мислителів, то тепер необхідно ввести такі поняття як відчай, занепокоєння, тривога, страх. Вони визначають внутрішній

© А.Миронов, 2010

світ людини, викликають сумнів у правильності того, що відбувається й, тим самим, порушують її впевненість як у собі, так і в інших. Соціальне становлення прямо пов'язане із прийняттям правил соціальної гри. Орієнтування на них є гарантією процвітання й благополуччя. Припущення, умовності, штучність відносин вступають у протиріччя з безпосередністю емоцій, щирістю почуттів, вільними проявами. Простота відповідей ускладнюється, з нею зникає наївність, тобто віра в ясність сенсу буття. Завоювання особою прихильності навколишніх, маскування власної сутності породжують внутрішній конфлікт і, залежно від вибору, вона залишається або з більшістю, тобто в системі апробованих суспільством цінностей або випадає із соціальних меж, тоді самотність — її доля. ХІХ сторіччя розглядає цю проблему у двох векторах: вади суспільного виховання або душевна хвороба. С. Кіркегор наполягає на третьому варіанті — втраті ілюзій, недосяжному щасті, пошуку себе. «Внутрішнє духовне життя індивідуума належить йому одному і ніяка історія, зокрема, ніяка всесвітня історія взагалі не повинні стосуватися цієї сфери, що становить на радість чи горе його вічну й невід'ємну власність» [4, с.236]. Таким чином, будь-яке прагнення до розуміння людської природи повинне торкатись даної теми.

Самотність багато в чому є наслідком незадоволення людьми, але ще в більшій мірі — невдоволення самим собою. Виявлення в інших тих самих недоліків, що приписуються собі, слугує фактором, що стримує комунікацію. Людина не бажає демонструвати власні слабкості й вади. Віддаляючись від інших, вона залишається наодинці із собою, виступаючи і як суддя, і як адвокат. Контекст творів філософа проникнутий особистими враженнями й переживаннями. Це не відсторонені міркування, а спроба самоідентифікації. Прірва нерозуміння з боку оточуючих, сімейна драма, невдачі особистого життя стали стимулами пошуку возз'єднання. П.Роде пише: «У ці роки С. Кіркегор перебуває в повній ізоляції. Він стає пустельником усередині Копенгагена, однак головне у всьому цьому — його духовна

ізоляція, у яку він поринув добровільно» [9, с.241]. Дисертаційна робота, що присвячена порівняльному аналізу Сократа й Христа, указує на його інтерес до особистостей, котрі перетворили своє духовне вчення в спосіб існування. Автобіографічні підстави переплавляються в новий план філософського знання, що прокладає шлях до емоційно представленого «я». С. Кіркегор свідомо готовий пройти через самотність, сприймаючи подібне як покликання, жертву заради ідеї.

Незгода із незаперечними істинами життєвого (власна вигода, користь) виступає як мотив незбалансованості особистісного розвитку. Ідеали зіштовхуються з дійсністю, яка диктує свої вимоги. Співтовариство готове приймати індивіда в міру їх виконання. Стійке, стабільне приваблює, здоровий глузд доводить, що людина повинна співіснувати із собою подібними, жити загальними турботами, радуватися зрозумілому всім, прагнути до загальноприйнятого. Але в той же час соціальне, встановлюючи рамки, не допускає відхилень, відтинає все несхоже. «Яскраво виражена інтравертність веде до ізоляції особистості від інших людей, — пише К.Леонгард, — які не в змозі зрозуміти її іноді дивакуватих ідей» [7, с.160]. Дійсність зосереджує індивіда на чітких питаннях: навіщо, з якою метою (чи варто витрачати сили й час). Суспільна думка не схвалює духовних поривань, тим паче, коли вони вимагають кардинальної перебудови способу життя. Залишаючись наодинці (мова йде як про внутрішню самотність, так і соціальну) людина здатна звернутися до самої себе, не зважаючи на те, як вона буде виглядати й що про неї думатимуть, тобто стати самою собою й поміняти здоровий глузд на іншу парадигму.

Центральна категорія філософії С. Кіркегора — «я». Через неї він розглядає світ, суспільство, людину, дух. Вона є одночасно й вихідною, і кінцевою. Все найістотніше й важливе замкнуте в її межах. Європейська філософія асоціювала це поняття з егоїзмом, самоінтересом, благами, яких потребує індивід. Праг-

нення до могутності припускає домінування, позиціонування власного «я». Сучасна людина змушена пристосовуватися до існуючих обставин незалежно від того, як вони оцінюються. Трансформація «я» і спроба зміцнитися, утвердитися або позбутися на угоду соціальним вимогам. Більшість громадян живе в рамках загальноприйнятого, свідомо уніфікуючи свою особистість із суспільними стандартами. Зайва рефлексія — перешкода, загроза розміреному буттю. Коли власне існування переростає в проблему, це вказує на виникнення тріщини між «я» і «ми». Самосвідомість — шлях до себе, інакше людина залишиться в полоні далеких щодо її особистості побудов. Усередині самої себе вона повинна намагатися знайти зв'язок з Вищим. Даний шлях надзвичайно складний, не гарантує успіху в процесі поєднання із світом, але визнається С. Кіркегором як істотно можливий варіант самореалізації. «Століття це наповнене людьми в цілому відданих світові, що вміють застосовувати свої таланти, що накопичують свої гроші, що вже досягли успіху або ж збираються стати успішними й т. д... Їх ім'я можливо залишиться в історії, але чи були вони воістину собою? Ні, тому що в духовному вони були позбавлені «я», заради якого вартує всім ризикнути, абсолютно без «я» перед Богом...» [5, с.272]. Потреба в самотності є доказом духовності. Чим у більшій мірі вона виражена, тим сильніше індивід прагне до істини. У С. Кіркегора вона виступає як необхідність, у цьому стані ізоляції відбувається відокремлення свого від чужого. Відбувається зустріч, що переростає в знайомство із самим собою.

Стиль життя, що прийнятий у суспільстві, відучує громадянина від самотності, намагається прищепити йому страх перед цим становищем, компенсуючи різноманітними формами дозвілля, залученням у різні організації й співтовариства. Соціальний світ боїться самотності, тому індивіда намагаються привчити до настороженості, підозрілості стосовно самотності. Суспільство розуміє свою недосконалість і всякий, що уникає його, небезпечний. Самотність можна сприймати як

Панорама історико-філософської думки

виклик системі: «Наша епоха зі своїм невпинним спілкуванням настільки жахається самотності, що (яка іронія) вдається до неї тільки стосовно злочинців» [5, с.296]. Страх охоплює людину не тільки в зовнішньому аспекті — ймовірність досягнення глибин «я», що пов'язане з невідомим, прихованим від розуму, жахає не менше. Пізнання породжує джерело тривоги, труднощі комунікації, безодню розпачу, але саме з неї починається особистість. Коли відбувається «страшне», то неможливо прикритися кимсь або сховатися за когось. Людина опиняється у фокусі того, що сталося, життя ставить проблему перед конкретним «я» і вектор подальшого залежить від внутрішньої сили. Самітність дозволяє розпізнати зміст того, що відбувається, не відволікаючись на другорядне.

Г.Гегель в «Феноменології духу» дає наступне визначення: «Форма нещасної свідомості являє собою втілену скорботу духу, тому що вона одночасно і з рівною силою тяжіє і до загального, і до власної одиничності. Нещасна свідомість являє собою роздвоєну усередині себе свідомість, яка не має єдності й спокою, тому що для себе самої вона є тільки однією свідомістю, що має і свою іншу» [1, с.112–113]. Співставлення одноособового-всезагального С. Кіркегор, при повазі до кумира своєї юності, вирішує на користь першого. Самітність — різновид відчаю, спосіб приховати свою незгоду із всезагальним, замаскувати свої почуття. «Відчай одухотворяється й прагне зберегти себе. У міру зближення зі своїм «я», він концентрується й починає визначати існування. Відповідності дитина-мати, людина-бог, громадянин-держава демонструють віддалення з різних причин: відсутність духовної спільності, формалістику обрядовості, розбіжність інтересів. Перед людиною постає вибір: або разом, не відчуваючи близькості, або сама, але з надією знайти себе. У С. Кіркегора самотність — даність буття, її не можна уникнути, і вона повинна бути особистісною. «Люди, що воліють «бути як всі» постають проти власної величі й гідності» [8, с.158], зауважує з цього приводу Дж. Реалс.

У християнстві, за визначенням, людина наділена вільною волею, саме вона вибирає між добром і злом, успіхом і безнадією, кар'єрою й невідомістю. Вона не може перекласти тягар вибору на іншого, суспільство, державу. У такому випадку відбувається підміна, сутність втрачається, залишається набір загальноприйнятих варіантів. Все найбільш важливе, значиме людина повинна зробити сама. Вільна воля — передумова справжньої індивідуальності. Життєве щастя, успіх, славу можна розділити з іншими, а смерть, божевілля, розпач особистість залишає за собою. «Пограничні ситуації», як вони будуть іменуватися в екзистенціалізмі ХХ століття, виявляють істину й оману в абсолютному масштабі, без побічних нашарувань. Залишившись наодинці із собою, втрачають соціальну опіку, а разом з нею й залежність. Вибір подібний до фатуму, долі, наздоганяє в будь-який час і в будь-якому місці. Він провокує самовияв. Нейтральність не рятує, чим складніший вибір, тим винятковішим має бути прийняте рішення.

У максимальній формі воно переломлюється у вірі. Наодинці з Богом брехня втрачає свій зміст, індивід розкривається у всій своїй повноті. Він відкриває вищому те, у чому боявся зізнатися сам собі. Виникає унікальна ситуація: із соціальної точки зору людина перебуває на самоті, з особистісної — у ній двоє учасників. Комунікація настільки всеосяжна, що здатна заступити все інше. С.А.Ісаєв пише: «Саме християнство, як міркує датський богослов, робить кожну людину особистістю, окремим і неповторним індивідом, перетворюючи її в грішника перед Богом, — у грішника, що буде окремо засуджений і, можливо, окремо прощений [3, с.476]. Кіркегора не влаштовує формалізація релігійних принципів, зведення до виконання правил і норм суспільної моралі, що для більшості і є уособленням християнських канонів. Перехід від естетичного до етичного, від краси до розуму сприймається як справжнє духовне зусилля. Для Кіркегора воно починається в царині Віри. Настільки високі вимоги, що недосконала людська при-

рода відступає, «закриває очі», трансформуючи в житейське, прагне уникнути комплексу провини за невідповідність. Варто перейнятися духом християнства й особистість уже не здатна повернутися до колишнього узвичаєного. Ступінь заглиблення прямо пропорційний самотності. В очах навколишніх подібне характеризується як улюблена екзальтованість, дитяча наївність в очах неофіта (що відкрив для себе внутрішній шар віри) — це єдине, що заслуговує на увагу. Складність відносин з офіційною церквою і її окремими представниками змусила перевести теологічні міркування в галузь філософії.

Звернення до Старого Завіту — звернення до джерел людської сутності. Проблематика не змінилася протягом століть, скоріше, вона сконцентрувалася довкола найбільш значимих пунктів, де вирішення питань стає можливістю руху вперед. У початках Старого Завіту Кіркегор знаходить своїх героїв, вони стають не тільки предметом аналізу, а критерієм відносини до Бога. Іов і Авраам «випали із загального», позбавлені заступництва законів». У їхніх учинках простежується свідомо ізоляція від людей, почуття підказує про наявність іншого шару буття, де соціальні норми втрачають своє значення. Людині відкривається шлях, повний нещастя, катастроф, бідувань, нерозуміння, але у своїй унікальності він належить тільки їй, вона не може розраховувати на супутників, вірогідність рекомендацій і порад, чужу апробованість. Усе, що може відбутися, відбувається, включно з вашим «я». Довіра до Бога несе довіру до свого шляху. Ступінь розуміння вказівних знаків — показник готовності особистості до діалогу з Вищим. Інформаційні знання, освіченість не забезпечують розуміння. Зосередженість, бажання досягнути істину відкидає все пусте, йому більше не має місця у свідомості. Подолано грань між буденним і сакральним. Людина залишилася наодинці з надією пізнати Бога.

Л.Шестов зауважує: «...Іов — бунтівник, заколотник, який підступно й нечесливо протипоставив свою волю перед

Панорама історико-філософської думки

вічним законом світобудови. Потрібно не від Гегеля бігти до Іова, а від Іова — до Гегеля, не від загального до одиничного, а від одиничного до загального» [10, с.52]. Свавілья, що проявляється в конфлікті із соціальними нормами, може розглядатися як протест проти неправди, що наповнює світ. Самітність — засіб, а не ціль, що формується природним шляхом. Звужується коло потреб, прагнень, друзів, тобто коло загальноприйнятого. Відбувається переоцінка ціннісних принципів, зміна пріоритетів. Суспільство відступається від індивіда, віддаючи його самому собі. Тепер він сам вибирає, демонструючи незалежність і самостійність, що рівнозначно соціальному бунту. Шановані пророки — інсургенти, але суспільна думка не бажає визнавати подібний факт. Він суперечить тому, що устоялося, важко передбачити його наслідки. Для С. Кіркегора возз'єднання з Богом — знак прокази: слабкі убояться, не переконані поступляться, щасливі не помітять. Абсурдність самітності приймається більшістю, як основний соціальний стандарт, добровільність відмови від комунікації, як зневага. Суспільство не задається причиною явища, урівнюючи мотиви, зводить їх до хвороби або божевілля. Зважившись слідувати Вірі, у її справжньому смислі, індивід паралельно набирається сміливості здійснити бунт, звільнити «я» від мирського, підготувати до зустрічі з Абсолютом.

Гріхопадіння розділило людей. Знання добра й зла стало перешкодою щирого, безпосереднього спілкування, передумовою відособлення. Етичне, створене розумом, повинне слугувати підставою об'єднання, соціальності. Філософія Нового часу конструює схеми, у яких індивід зможе реалізувати свій власний інтерес, допускаючи здійснення суспільного контролю. Усе будується на необхідності взаємного співіснування. Любов, симпатія, прихильність мають другорядне значення. Диктат раціонального поширюється на всіх. Обов'язок, що утверджується шляхом логіки, опирається на загальне, ігноруючи індивідуальне. Але унікальність кожно-

го опирається універсальним стандартам. Або вона страждає від свого підпорядкування, або реалізується на самоті. Людина нещасна у своїй етичній заданості, вона не припускає більш високого щабля розвитку й воз'єднання. Рух вверх до Бога є болісним, сповненим страждань, переборюючи себе, свій егоїзм, недовіру, скептицизм оточуючих, людина знаходить міцний початок буття. С. Кіркегор піднімає висоту планки, щоб називатися віруючою, яка страшить його жорсткими вимогами, виникає сумнів щодо власних сил, але велич особистості і полягає в доланні перешкод. У своєму щоденнику він відзначив: «Я беруся зробити християнином кожного, кого мені вдасться змусити прилучитися до категорії «одиниці», або, у всякому разі, ручаюся в тім, що кожний, прилучаючись до цієї категорії, стане християнином. У якості «одиниці» він один, один у усьому світі, один — перед лицем Бога, а тоді за послухом справа не постане» [2, с.354], як писав П.Роде.

Від ефемерного очікування щастя індивід переходить до трагічного. Віра не вміщає умовності, що існують у суспільстві. Тріада « величне-трагічне-самітність» в античній літературі трактується як природна закономірність, котра поєднує лінію людського буття, що долає межі повсякденного існування. Величне асоціювалося із трагічним. Тому що нещастя війни, катаклізми співвідносяться з релігією, історією, геніальністю, вони вимагають якісно іншої плати за участь у вищому. Світ особистостей, покликаних вирішувати глобальні проблеми, відрізняється винятковістю. Іов, Авраам незрозумілі для більшості, люди не можуть прийняти їхні задуми, усвідомити мотиви й учинки. Пустельник, вигнаний скиталець, самотній подорожній, зневажений співгромадянами, не сподівається на долю і не має потреби в ній. Якщо ідея, що відділила їх від людей, цілковито заповнила своїм змістом свідомість і стала єдиною домінантою, її можна зрівняти зі знаком долі. Воля Бога для Старозавітних пророків і є єдиним варіантом вчинку й всього життя. Вони несуть її як вибраність, незалежно від наповнен-

ня. В очах середньостатистичних громадян це трагедія. Події бачаться в іншому ракурсі, ніж «лицарям віри». Здивування, що переходить у відчуження, наповнює їх, формуючи атмосферу підозрілості. Трагедія має адресний характер, стає новою в результаті особистого вибору, визначеного відкритістю Богові.

Однієї з форм мучеництва в християнстві є пустельництво. Відхід від людей із всепоглинаючою метою — служити Богові, досягти внутрішнього спокою й примирення з життям. Формальне виконання вимог церкви влаштовує як пастирів, так і паству. Конфлікт С. Кіркегора з копенгагенським єпископом Мартенсеном полягав в докорах щодо благополучного й комфортного життя, державних і суспільних нагород, отриманих на ниві церковної діяльності. Відкриття про «лицарів віри», що переповняло датського мислителя, не знайшло відгуку у цієї офіційної особи. Самітність стає відповіддю на лицемірство офіційної церкви з її «полегшеною» варіацією християнства. Це останній захист від тотального наступу загальноприйнятого, що дозволяє залишитися самим собою й слідувати промислу.

З причини парадоксальності своєї філософії в очах професійних критиків Кіркегор пропонує інший вектор віри. «Бог є любов» — актуальна аксіома, відома кожному християнинові. Втрата любові до людей — втрата Бога, отже, людина стає нездатною на почуття, відношення до ближнього й поза Богом. У С. Кіркегора інша схема. Він сподівається з'єднатися з Вищим через усамітнення і, здобувши справжню віру, повернутися до людей з новим відчуттям світу, новою істиною, яка дозволяє встановити контакт. Неясність для самого себе, розгубленість можуть тільки ускладнити ситуацію, внести протиріччя. К.Г.Долгов констатує: «Вивчення життя однаковою мірою припускає й активну в ньому участь, і час на його теоретичне й художнє осмислення. Ця надзвичайно важка робота з осмислення життя виглядає часто як «відхід від життя», як замкнутість, ізоляція від суспільства. Насправді, у цей період відбувається, мабуть, найбільше його осягнення, у будь-

якому разі, цей період є найважливішою ланкою в пізнанні життя» [2, с.12]. Перелом у світогляді змушує шукати С. Кіркегора нетривіальні шляхи до самого себе й, можливо, до інших.

Здобуття віри можна зрівняти із чудом. Відбувається глобальна трансформація свідомості, зрозуміла одній, окремо взятій людині. Проявляється те, що раніше не зауважувалось, деталі, подробиці знаходять нове звучання. Цей процес передбачає занурення в незвідану іпостась, друге народження «я». Немоżliве дотепер стає можливим, невідоме — зрозумілим. Індивід відчуває зміни і не завжди здатний дати їм правильну оцінку. Головне — не зупинятися, віра всеосяжна. У найширшій аудиторії, до якої звернена релігія, чудо появи нової особистості здатний оцінити сам індивід. Вищі прояви мінімальні або взагалі непомітні. Глибина знакових моментів, їхня зміна можуть сприйматися як духовна боротьба минулого й майбутнього. Сьогодні прагне закріпити ці зміни. Самітність стає необхідною умовою, щоб збагнути що відбувається. Емоційне тло протікання подібного характеризується сумом і тугою. Розставання із загальновідомим, звичним відбувається важко. «Крім численних знайомих, — пише С.Кіркегор, — у мене є один друг — смуток. Серед гучних веселощів і в години старанної праці він раптом відзиває мене, втягує у свою самоту, і я йду за ним, хоча, по суті, і не рухаюся з місця. Ніколи серце моє не мало більш вірного друга — чи видаю те, що я належу йому всім серцем» [6, с.9]. Для С. Кіркегора самітність — благо, її не варто боятися.

Ірраціональний початок став єдино можливим принципом, що обумовлений тими аксіоматичними положеннями, які висунув С. Кіркегор у своїй філософській творчості. Самітність трактується ним як спосіб пізнання істини, справжньої оцінки своїх якостей, соціального оточення. Вибираючи цей шлях, людина відмовляється від тих можливостей, які надає суспільство — успіх, благополуччя, визнання, — що саме по собі суперечить здоровому глузду. Здобуває ж — віру, тривогу, страх, розпач, які спроможні звільнити його від помилкових ілюзій щодо власної особистості. Зали-

шаючись наодинці, тобто, здійснюючи добровільну ізоляцію, людина одержує шанс наблизитися до істини. Спрямовуючи себе до Бога, націлюючи свідомість на питання відповідності Вищій меті, індивід розуміє себе як унікальну, неповторну одиницю, а відтак, тільки в цьому просторі може віднайти відповіді. Ірраціональність і самотність перетинаються в точці емоційного сприйняття світу, у ракурсі протилежного щодо загальноприйнятого, тобто, раціонального. Цей погляд гостріше й болючіше фіксує недоліки дійсності, проте дозволяє залишитися самим собою.

Література

1. *Гегель Г.В.Ф.* Феноменология духа/ Гегель Г.Ф.; [пер. с немецкого М.И. Левиной, А.В. Михайлова] — Санкт-Петербург: Наука, 1994. — 444 с.
2. *Долгов К.Г.* От Киркегора до Камю/ Долгов К.Г. — Москва: Искусство, 1990. — 389 с.
3. *Исаев С.А.* Этика отчаяния и веры /Исаев С.А. — Москва: Политиздат, 1990. — 480 с. — [Этическая мысль. Научно-публицистические чтения].
4. *Киркегор С.* Гармоническое развитие в человеческой личности эстетических и этических начал /Киркегор С.; [пер. с датского Н.В. Исаевой, С.А. Исаева] — Челябинск: Урал LTD, 1998. — 428 с. — [Роде П. Серен Киркегор, свидетельствующий о себе и о своей жизни; (пер. с немецкого Н.Ф. Болдырева)].
5. *Киркегор С.* Страх и трепет/ Киркегор С.; [пер. с датского Н.В. Исаевой, С.А. Исаева] — Москва: Республика, 1993. — 382 с.
6. *Киркегор С.* Дневник обольстителя/ Киркегор С.; [пер. с датского Н.В. Исаевой, С.А.Исаева] — Москва: Эксмо-пресс, 1999. — 349 с.
7. *Леонгард К.* Акцентуированные личности/ Леонгард К.; [пер. с немецкого В.М. Емельянова] — Киев: Выща школа, 1989. — 375 с.

8. *Реале Дж. и Антисери Д.* Западная философия от истоков до наших дней (От романтизма до наших дней)/ Реале Дж. и Антисери Д.; [пер. с итальянского С.А. Мальцевой]— Санкт-Петербург: ТОО ТК «Петрополис», 1997. — 847 с.
9. *Роде П.* Серен Киркегор, сам свидетельствующий о себе и о своей жизни/ Роде П.; [пер. с немецкого Н.Ф. Болдырева] — Челябинск: изд-во Урал LTD, 1998. — 428 с.
10. *Шестов Л.* Киркегард и экзистенциальная философия (глас вопиющего в пустыне)/ Шестов Л. — Москва: Прогресс-Гнозис, 1992. — 302 с.

Миронов А.В. Одиночество как иррациональное развитие личности в философии С.Киркегора

В статье рассматривается проблема одиночества личности в творчестве датского философа С. Киркегора. Одиночество является результатом индивидуального выбора. Человек не только сбрасывает с себя ярмо общественных требований и норм, добивается условий для полного самораскрытия личности, но и сознательно вступает на путь перед лицом Всевышнего.

Ключевые слова: *одиночество, социальность, вера, личность, страх, истина.*

Mironov A.V. Loneliness as irrational development of personality is in philosophy of S.Kirkegora

The is a problem of person's solitude in the works of S. Kirkegar. The solitude is the result of individual choice as a protest to society's demand. The man is in freedom, independence. He goes on the difficult road of personal contact with God. The solitude is not illness but a step to personal growth.

Key words: *solitude, sociality, belief, person, fear, truth.*

Надійшла до редакції 26.01.2010 р.